

BEREGNYEI JÓZSEF: RENDVÉDELEM, RENDÉSZET ÉRTELMEZÉSE, VISZONYA ÉS KAPCSOLATA A HATÁRÓRSÉGHEZ

Tisztelt Konferencia!

Mindenekelőtt megköszönöm, hogy e fórumra meghívást kaptam és szólhatok egy olyan témáról, melynek többoldalú megvilágítását magam nagyon fontosnak tartom.

Ez még akkor is így van, hogy a rendvédelemről, a rendészetről és ezek Határórséghez – a tudományhoz való viszonyáról igen sokféle, nagyrészt leginkább eltérő megközelítésekről lehet olvasni, hallani. Ezt elfogadom, sőt megpróbálok ehhez jómagam is hozzájárulni, hisz a vélemények ütköztetése, a hasznos tudományos viták vihetik előre többek között ezek letisztulását, elfogadtatását.

A rendszerváltás előtt a Magyar Köztársaság fegyveres szervét

- fegyveres erőkre
- fegyveres testületekre és
- rendészeti szervekre tagoltuk.

Azóta hazánk fegyveres szerveinek új, tudományos taglalására csak halvány kísérletek történtek. zavarónak tartom, hogy mind tudományos, mind szakmai publikációkban, sőt országos hatáskörű szerv intézkedésében is azt látom, hogy a rendészet terminus technikus után zárójelben található, avagy veszővel elválasztva a rendvédelem megnevezés is – esetleg fordítva –, mintegy rábízva az olvasóra: „amelyik tetszik az legyen az övé”. Ugyanakkor az EU-val foglalkozó írásokban pedig többször találkozom a rendfenntartó erő megnevezéssel is.

2001. december 7-8-án a BM Duna-palotában nemzetközi konferencia került levezetésre „A rendőrség és a bűnügyi tudományok a harmadik évezred küszöbén” címmel, ahol annak is különösen az egyik szekciójában a rendészet, rendvédelem állt a vita központjában.

Akik figyelemmel kísérik a szaksajtót, e témában több hozzáértő véleményével találkozhatott, melyeket szinte „csokorba szedve” tálalta Tanber István „A közrend fogalmával kapcsolatos vélemények kritikája” című a 2002/4. Belügyi Szemlében (129-146. oldal) olvashatott írásműben.

A közelmúltban a rendvédelem, rendészet és a tudomány kapcsolatáról adta közre írását, gondolatait dr. Zachar József tanár úr.

Mindezeket csak azért villantottam fel, hogy érzékeltessem, mennyire felerősödött a rendvédelem, rendészet, valamint ezek tudományos alapjaival kapcsolatos foglalkozások, gondolatcserek száma. Tisztában vagyok vele, hogy a mostani mondanivalóm nem lesz képes a tisztázás elősegítésére, sőt esetleg nagyobb zavart fog okozni e vonatkozásban.

A Határórség a helyének, szerepének, rendeltetésének, működésének megítélését többféleképpen közelíthetjük meg, melyek közül alapvető, magától értetődő a hatályos Magyar Alkotmányból történő levezetés. Ezen legfőbb jogszabály szerint közismert, hogy a

Határőrség a Magyar Honvédséggel a **Fegyveres erők** megnevezést takarja, melynek alapvető kötelessége a haza katonai védelme, valamint a nemzetközi szerződésekből eredő kollektív védelmi feladatok ellátása. A továbbiakban azzal folytatódik, hogy a Határőrség rendészeti feladatkörében ellátja az államhatár őrzését, a határforgalom ellenőrzését és a határrend fenntartását. Tehát az idézett módosított alapszabály szerint a Határőrség egyrészt köteles a fegyveres erők tagjaként katonai védelmi feladatokat is teljesíteni, továbbá rendészeti jellegű jogalkalmazói – igazgatási tevékenységeket is végezni.

Ez volt a jogszabályi megközelítés, melyben a kettős rendeltetés eléggé egyenrangú megközelítést mutat. Na de ezzel szemben mi a tényleges helyzet ma a kettős rendeltetés egy-egy oldala tartalmi megvalósítását illetően?

Napjainkban – de már korábban is – kimondható, hogy a kettős rendeltetésből tipikusnak, meghatározónak a rendészeti-, míg a katonai védelmi pedig ahhoz képest atipikusnak minősíthető.

A Határőrség végzi az államhatár őrzését, jogellenes átlépésének megakadályozását; ellenőrzi a határforgalmat, fenntartja a határrendet (mely sokkal több az előbbi kettőnél), betartatja a külföldiek beutazására és tartózkodására vonatkozó törvény (idegenrendészeti) előírásait; közreműködik a menekültügyi hatósági teendők ellátásában; hatósági, valamint szakhatósági, továbbá szabálysértési, nyomozati jogkört gyakorol, továbbá egyéb más teendőket is végez. Ezekből is egyértelműen kiderülnek sokoldalú, elsősorban rendészeti, bűnüldözési jellegű megnyilvánulásai.

Az Európai Unióhoz való tervezett csatlakozásunk okán hozzá kell majd nyúlni a Magyar Köztársaság Alkotmányához. Nemcsak az előbb érintettek miatt.

Várhatóan ekkor indokolt volna a Határőrséget a fegyveres erők kategóriájából kivenni és itt új megnevezésként csak a Haderő-t szerepeltetni. Innentől kezdve egyértelműen lehetne beszélni egy korszerű **rendvédelmi szervről**, amely alapvetően rendészeti, bűnüldözési tevékenységet végez és fő célja a közrend-, közbiztonság fenntartása, az ún. belső rend védelme, csak rendkívüli állapot (hadiállapot, háborús veszély) esetén **vesz részt** korlátozottan „katonai-védelmi” jellegű feladatokban. Ezt még akkor is mondom, hogy a 2002 évi EU általi ország értékelés nem kifogásolta a Határőrség kettős rendeltetését és nem kérte az Alkotmány ezen okból történő módosítását.

Akkor mit is értek a rendészet, rendvédelem, illetve ezt végző szervek megnevezései alatt?

A **rendészet** lényege megragadásához talán a közigazgatásból volna célszerű kiindulni! E szerint kimondható, hogy a rendészet:

- az államszervezet elkülönült alrendszere,
- tevékenységét egész államra, társadalomra fejt ki főállású apparátusával, mely jellegét tekintve részben rendelkező, részben pedig végrehajtó,
- működése jogszabályokon alapszik és az állami akarat realizálására vonatkozik.

Definíciószerűen azt mondom, hogy „a rendészet és az állami és önkormányzati szervek által a közrend, közbiztonság megteremtésére, fenntartására, a megzavarásának megelőzésére, az eredeti állapot helyreállítására irányuló, leginkább közigazgatási eszközökkel történő cselekmények, megnyilvánulások összessége.”

No és mi a helyzet a **rendvédelem** megnevezéssel, a kettő közti eltéréssel?

Először nézzük a rendvédelem egy lehetséges meghatározását! „Az ország belső rendje, gazdasági, állambiztonsági jellegű titkainak, érdekeinek leginkább belső – kis részben külső – személyekkel, szervekkel szembeni védelme.”

Központi célfogalma szerintem a **rend**. A rend megvédése arra vonatkozó képesség, hogy a jogellenes emberi magatartásokból, megnyilvánulásokból származó veszélyek idejében felismerhetőek és elháríthatóak legyenek.

De vajon miben lehet köztük – mármint rendészet és rendvédelem között – a különbség?

Mindkettő az ország belső rendjére, a közrendre, közbiztonsága és egyéb zavaró tényező, veszély bekövetkezése, megelőzése elhárítására, a helyzet visszaállítására irányul. Ugyanakkor szerintem **abban lehet köztük eltérés, hogy míg az előbbi – rendészet – leginkább közigazgatási eszközökkel realizálódó, megelőző-, adminisztratív-, igazgatási tevékenység, addig a rendvédelem pedig a legális erőszak – végső esetben lőfegyverek – jogszerű igénybevételén alapszik.**

Különbséget lehet tenni köztük a rendszeresített eszközeikben és eljárásaikban, módszereikben.

A „határőrizetről és a Határőrségről” szóló módosított jogszabály – továbbiakban Határőrségi törvény – 1. §-a elég érdekesen beszél a határőrizet terminus technikusról!

Az (1) bekezdésben lévőkön nem kell polemizálni, de a (2) bekezdés már annál érdekesebb azáltal, hogy az EU közrendjét, közbiztonságát sértő vagy veszélyeztető cselekményeknek, a külső határokon, továbbá a határterületen történő megelőzésére, felderítésére és megszakítására is irányul. Tehát itt is visszaköszön a **közrend és közbiztonság**, csak még kiterjesztve hazánkról az EU-ra is! Ide tartozhat az a megkülönböztetés is, ami a külső határainkon történő **őrizetet**, védelmet, illetve ami a belső határ **ellenőrzést** feltételezi. (összbiztonság)

Nyilvánvaló a korábban elmondottakból az állami szervek, intézmények, esetenként magányszemélyek által termelt **biztonság** mint olyan fontosságú, általános, meghatározó jegye. Ezt a háborításmentes állapotot tovább bonthatjuk külső, belső biztonságra. Az egyikre is és a másikra is vonatkoztatva mások azok, akik leginkább felelősek megteremtéséért, fenntartásáért, esetleg a helyreállításáért.

Moslaw gondolatmenetéből kiindulva a **biztonság** az emberi lét egyik alapszüksége. ennek része a **közbiztonság**, mely nélkül normális élet elképzelhetetlen. Ezért is fogalmazza meg az emberi jogok nyilatkozata (1950. évi Római Egyezmény V. cikkely), hogy „mindenkinek joga van a szabadságra és a személyi biztonságra”.

Nyilvánvalóan ezt az állami szerveknek közpénzen kell elsősorban biztosítani részünkre. Csak megjegyzem, hogy ma már mind többen vannak, akik saját költségen biztosítanak maguk és családtagjuk részére közvetlen biztonságot magán fegyveres őrök, testőrök által.

Mivel érintettem itt a közrend, közbiztonság terminus technikust, felmerülhet az a kérdés is, hogy van-e és mi a különbség a közrend és a közbiztonság megnevezés között? Könnyebbnek tűnik az azonosságainak bemutatása. Az azonosságai között a legáltalánosabb, hogy mindkettő a belső (bel)biztonság megteremtésére, fenntartására irányul. Ezen belül is központi része maga az adott országon belüli **rend**, mely nem más, mint a „különböző érdekek közti elfogadható relatív egyensúlyi helyzet”. Valamilyen mértékben mindkettő veszélyelhárító szerepet tölt be.

De akkor hol vannak a különbségek?

Szerintem a **közrend** az kissé átfogóbb, mivel tartalmazza a jogilag szabályozott állami, társadalmi, gazdasági rendet, továbbá mert jogtárgyvédő, valamint veszélyelhárító általános funkciója van. Nyilvánvalóan ezek zavartalanságának nem magániszervek és

személyek általi biztosítása, az ellene irányuló cselekmény időbeni felderítése, megelőzése, a megzavart rend helyreállítása pedig maga a **közrendvédelem**.

(Megjegyzem csak, hogy tehát beszélhetnénk magánrendről is, ami valamilyen módon érinti a közrendet, de más a célja, rendeltetése!) Úgy gondolom, hogy a Rendészet védendő értéke, tárgya leginkább a közrend.

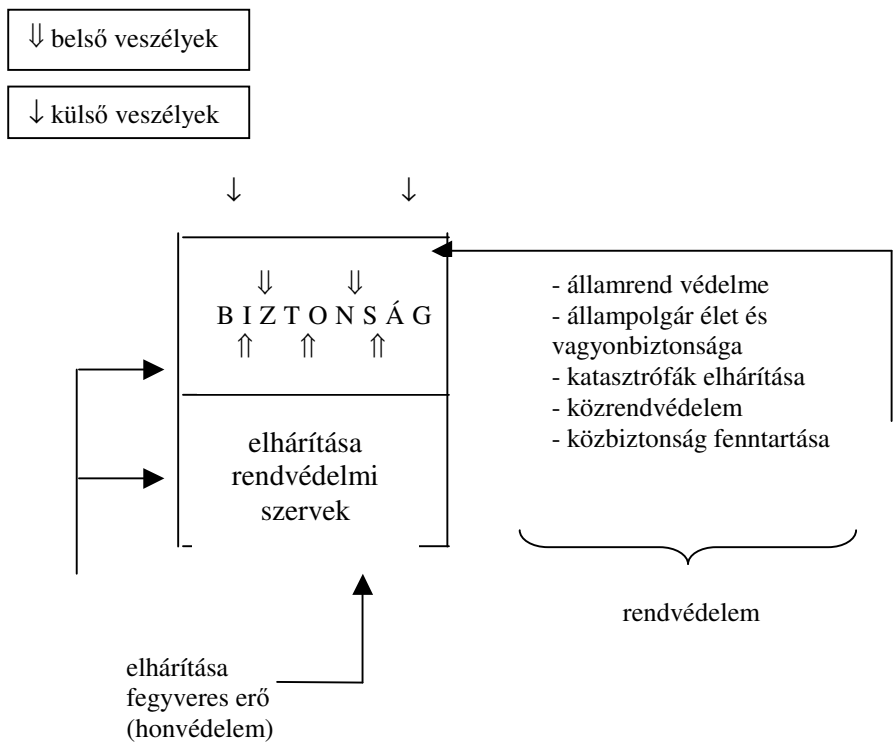
Na és mi a helyzet a közbiztonsággal?

Jómagam a **közbiztonság** fogalma alatt az állampolgárok élet- és vagyónbiztonságát jogilag szabályozott bizonyos közállapotot értek. Az ezeket a normál működőképességet veszélyeztető jelenségek megelőzése, elhárítása, a következmények felszámolása pedig maga a **közbiztonsági munka**.

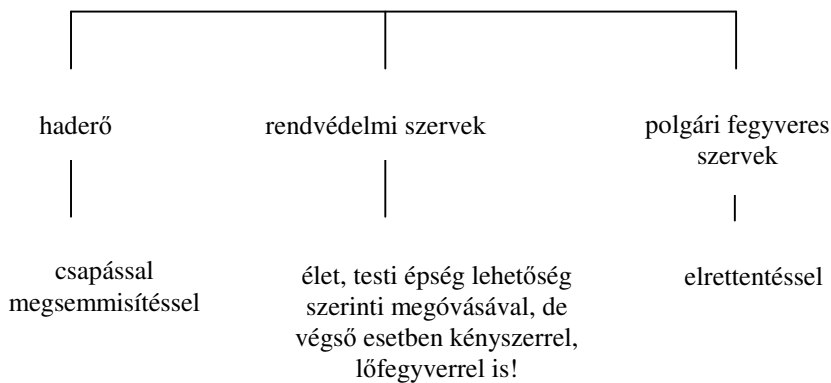
Mind többször merül föl az a megnevezés, hogy **határrendész, határrendészet**. Úgy gondolom, hogy a határrendészet a rendészet egyik kis szelete, mely tartalmát tekintve a korábbi határőrizet meghatározásunkhoz van közelebb. A határőrségi törvény már érintett 1. §-a mondja ki a határőrizet fogalmát. Ezen definíció központi része maga a határrend a legátfogóbb megközelítésben és az ezt veszélyeztető cselekmények megelőzése, felderítése, megszakítása, az államhatár átlépésének feltételeivel nem rendelkező személyek be – ki utazásának megakadályozására irányuló tudatos tevékenységek összessége pedig maga a határőrzés.

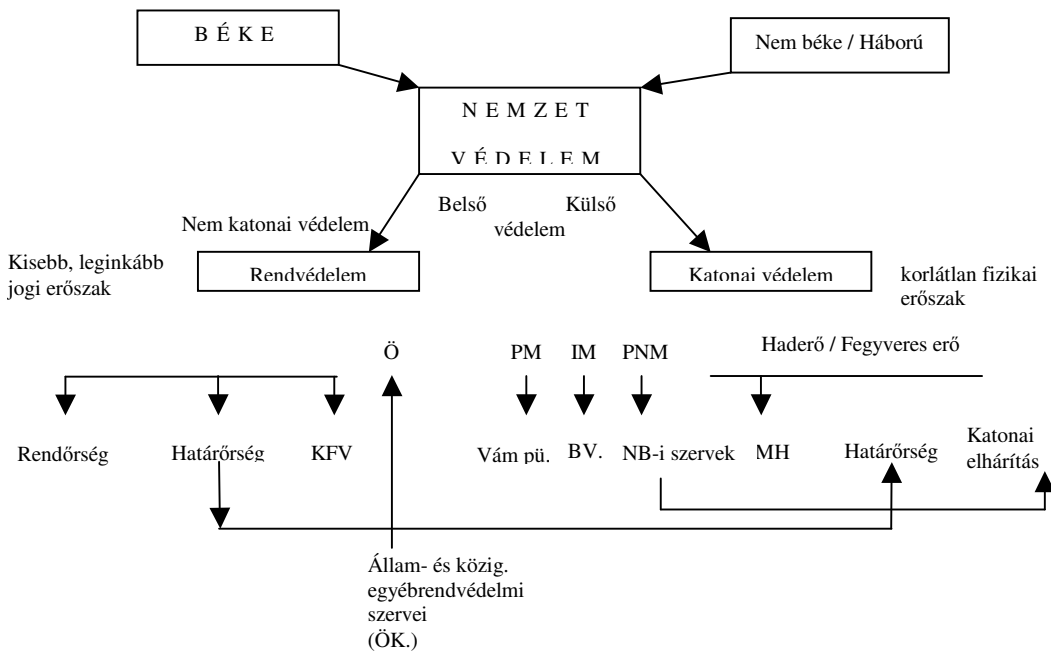
Amennyiben ezen meghatározást kiegészítjük a vonatkozó jogszabályokban, nemzetközi szerződésekben meghatározott jogi normarendszerrel, akkor eljuthatunk magához a határrendészethez is. Nyilvánvalóan akkor pedig akik ezt végzik főállásban, azok összefoglalóan nevezhetőek **határrendész**-eknek. Egyébként is 2000 óta az érvényben lévő OKJ szerint létezik ilyen szak a rendőr mellett a középfokú képzésben.

Az eddig elmondottak összefüggésére mutatom be a következő három ábrát:

Veszélyelhárítók

Ezek után felmerülhet az a kérdés, melyet dr. Virányi Gergely ezredes úr is fog taglalni, hogy nevezük azt a tudományt, ami ezeknek az alapján jelentheti? Egyáltalán kell-e ilyenről beszélni. Szerintem igen, indokaim közül most csak egyet említek, nevezetesen az, hogy „a mindennapi tevékenységünk ne próbálkozások és tévedések elvén”, hanem korszerű tudományos alapon nyugodjon.

Úgy gondolom, hogy ha tudományos alapon próbáljuk a témát kifejteni, akkor el kell végezni az elhatárolásokat, illetve konkrét megnevezéseket szükséges adnunk.

Feltételezem a többség szerint elfogadható az a megközelítés, hogy amit mi határőrök vagy rendőrök végzünk, ennek tudományos alapja már nem fér bele tisztán a hadtudományba, de a jog- és államtudományágba sem. De akkor mi ez, minek volna érdemes nevezni azt, ami tulajdonképpen még nem létezik tudománypolitikai szempontból.

Sokan vannak, akik erre a rendőr-, rendészet- és rendvédelmi- esetleg közrendvédelmi – tudomány megnevezést alkalmaznák. Jómagam el tudom azt is fogadni, hogy erre alkalmazzák a rendészet tudomány, avagy rendvédelem tudomány megnevezést, de amit az ide tartozó szervek végeznek, az maga a rendvédelem legyen. Ha pedig ide eljutottam, akkor próbáljam meg egy kicsit tudományosan megközelítve meghatározni legfőbb jellemzőit.

Van **tárgya**, mely szerintem a REND.

Tudunk példát arra, hogy vannak **sajátos vonásai**;

- ismeret-
- eredmény-

- és intézményrendszere eléggé sajátos.

Van – illetve lehet, ha tudatosan foglalkozunk vele – szakterminológiája, bizonyos mértékben sajátos szókincse, (bár még nincs értelmező szaklexikona).

Rendelkezik sajátos kutatási módszerekkel is és ezt művelő tudományos fokozatosokkal.

Van – még nem teljesen őt szolgáló – folyóirat, a Belügyi Szemle ami kevés a jövőbeni további ilyen jellegű igények kielégítéséhez (megszűnt Magyar Rendészet).

Jómagam tehát el tudom fogadni a rendészet tudomány elnevezést is úgy, hogy amivel foglalkozunk az pedig maga a teljes rendvédelem.

Persze amennyiben az általam eddig elmondottak nagyobb része elfogadhatónak tűnik, akkor jogos lehet az a kérdés, miért nem Rendvédelmi Főiskolának nevezzük már ma a RTF-et?

Végezetül tehát kívánatos volna a Határőrség helyét a fegyveres erők kategóriájából a rendvédelmi szervek közé elmozdítani és bizonyos feladatpontosítást elvégezni a más szervekkel történő kooperáció és az egyes határszakaszokon várható új elvárások miatt.

Nyilvánvaló, hogy tovább kell kutatni a rendészet, rendvédelem, a közrend, közbiztonság jellemzőit és ennek tudományos alapjait.

Ebben minden hasznos, jó szándékú szakember, tudományos dolgozó közreműködése indokolt!

Köszönöm a figyelmet!